

Onthaalouders en het anderhalf inkomengezin

Van Haegendoren, M., Limère, A., Dreezen, L., Vansweevelt, E. & Nielandt, B. (2003). *Onthaalouders en het anderhalfinkomengezin*, SEIN, 13, 17 p.¹

In het kinderopvanglandschap vervullen de onthaalouders een essentiële rol. De laatste tijd is er veel te doen om hun statuut. Onderstaand beperkt onderzoek toont aan dat de onthaalouders behoren tot het anderhalfinkomengezin (te vergelijken met de vrijwillig deeltijds werkenden). Dit geldt zowel voor de onthaalouders aangesloten bij de Diensten als voor de zelfstandige onthaalouders. Deze vaststelling is belangrijk in de discussie over het statuut van de onthaalouders. Zij willen een behoorlijke vergoeding en meer sociale zekerheid. Het statuut van zelfstandige en meer financiële tussenkomsten van de overheid kunnen aan hun vraag tegemoet komen.

Dilemma's voor de overheid

De vraag naar kinderopvangplaatsen blijft groeien en de overheid wil het kinderopvanglandschap consistent vorm geven. Zij wordt hierbij geconfronteerd met een aantal problemen en dilemma's. Kinderdagverblijven zijn ontzettend duur en nieuwe oprichten is geen optie. Veel ouders verkiezen om hun kind naar een onthaalgezin te brengen, maar het aantal onthaalouders vermindert, omdat het statuut financieel en sociaal te weinig aantrekkelijk is.

Om de job van onthaalouder aantrekkelijk te maken zal de overheid keuzes moeten maken. Het financiële plaatje zal hierbij de doorslag geven. Bij de keuze mag men niet uit het oog verliezen dat vrouwen en mannen doorgaans verschillende le-

venspreferenties hebben: de overgrote meerderheid van mannen kiest voor een voltijdse job. Dit is niet zo voor vrouwen: een meerderheid stelt een goede combinatie arbeid-gezin voorop.

Levenspreferenties van mannen en vrouwen

Er zijn duidelijke verschillen tussen de levenspreferenties van vrouwen en mannen (Hakim, 2000; Michielsens, 2003). Slechts een minderheid vrouwen wil een 'carrière'; de meerderheid wil een 'loopbaan', met een aangepaste mogelijkheid tot combinatie met de gezinsverantwoordelijkheden en met een tweede, behoorlijk inkomen. Vrouwen zijn veel meer heterogeen dan mannen wat betreft hun antwoord op de combinatie-mogelijkheden en -problemen van arbeid en gezin. Vrouwen hebben dan ook vaak tegenstrijdige belangen: carrièrevrouwen versus huisvrouwen.

Recent onderzoek wijst uit dat vrouwen in rijke landen in de praktijk kiezen tussen drie verschillende levensstijlen: carrièrericht, gezinsgericht of adaptief.

Carrièrerichte vrouwen zijn een minderheid, ondanks de massale instroom van vrouwen in het hoger onderwijs en in hogere posities. Werkgerichte

mensen (mannen en vrouwen) zijn gefocust op competitieve activiteiten in de publieke sfeer (politiek, sport, kunsten). Het gezinsleven wordt ingepast in hun werk en veel van deze mensen blijven zonder kinderen, ook als ze getrouwd zijn, beperken zich tot één kind of kunnen rekenen op een bijzonder betrouwbare opvang (bijvoorbeeld grootouders). Slechts een minderheid van vrouwen is werkgeoriënteerd, tegen een meerderheid van mannen en dit in alle lagen van de arbeidsmarkt. Voor mannen is het verwerven van een gezinsinkomen in een voltijdse baan een evidentie; voor vrouwen ligt dat genuanceerder.

De tweede groep, de *gezinsgerichte vrouwen*, is een minderheid en vrij onzichtbaar. Zij kiezen ervoor om na hun huwelijk hun prioriteit te leggen bij hun gezin en hun kinderen. Zij zijn ook geneigd om grote gezinnen te hebben en zij vermijden betaald werk na hun huwelijk. We vinden deze groep zowel zeer hoog op de maatschappelijke ladder als zeer laag. Voor deze laatste groep wegen de financiële en morele kosten van werken (laag loon, slechte arbeidsomstandigheden, verlies van een uitkering) niet op tegen de baten. In deze groep vinden we nauwelijks mannen: een man zonder werk verliest zijn status; een huisvrouw vindt nog steeds een zekere status in deze positie.

De derde groep, de *adaptieve vrouwen*, verkiezen om hun werk te kunnen combineren met hun gezin, zonder specifieke voorkeur voor een van beide. Ze willen genieten van het beste van twee werelden. Zij zijn de grootste groep en we vinden ze terug in alle beroepen en alle sectoren. Bepaalde beroepen, zoals onderwijs, zijn bijzonder aantrekkelijk voor deze vrouwen, omdat hier de combinatie kan gebeuren binnen een voltijdse baan. Ook de vrouwen die vrijwillig deeltijds werken behoren tot deze groep. Een voorwaarde is hier meestal dat de partner een baan heeft die voldoende inkomen binnenbrengt in het gezin. Ook mannen kiezen soms voor dit model, maar dan niet om hun huishoudelijke taken beter te kunnen vervullen, maar wel om andere ambities waar te maken.

Onthaalmoeders (want het zijn allemaal vrouwen) behoren ontegensprekelijk tot dit derde model: ze wensen een bijkomend inkomen voor hun gezin en behoren tot het zogenaamde anderhalfverdienersmodel, net zoals de vrijwillig deeltijds werken-

den: ze vinden betaald werk even belangrijk als hun huishouden en willen hiervoor een navenante vergoeding (Visser, 2002). Ze zijn bovendien vaak thuis gebleven toen hun eerste of tweede kind geboren werd en zijn begonnen als onthaalmoeder om thuis te kunnen blijven bij hun kinderen, en tegelijkertijd toch nog een inkomen te verwerven. Het is niet hun ambitie te zorgen voor het volledige gezinsinkomen. Dit anderhalfmodel is in Nederland eveneens bijzonder populair. Het is niet het resultaat van een bewuste planning van de overheid, de vakbonden of de werkgevers, maar het resultaat van bottom-up druk en individuele preferenties van mensen.

Kennis van dit preferentiemodel maakt het mogelijk een beter inzicht te hebben in de arbeidsmotivatie van onthaalouders en in de stappen die moeten gezet worden om het beroep aantrekkelijker te maken.

Onthaalouders bij een dienst

De beperkte survey die wij organiseerden leidde tot volgende conclusies:

- *onthaalouders zijn tevreden met hun job*. Zij waren vroeger beroepsactief, maar 90% is niet van plan opnieuw werknemer te worden. Zij behoren dus duidelijk tot de groep van het anderhalf-inkomensgezin. Zij werken voor het tweede inkomen. De meerderheid van de partners heeft namelijk een netto-beroepsinkomen per maand van meer dan 1 500 euro;
- *flexibiliteit is een vraag zowel van de onthaalouders als van de gezinnen die van hun diensten gebruik maken*. Het onderzoek toont aan dat meer dan de helft van de onthaalouders op regelmatige basis in flexibele opvang voorziet. De flexibele opvangvorm die het meest voorkomt, is de opvang voor zeven uur en na achttien uur. Verder weten we dat de meeste kinderen deeltijds opgevangen worden: veel ouders werken deeltijds en ook grootouders en andere familieleden vangen de kinderen regelmatig op;
- de huidige onthaalouders wensen een *hogere vergoeding per dag per kind*. Daarnaast willen ze een waarborg bij de inschrijving van een kind en op statutair gebied wensen zij een ziekteverzekering. De minst belangrijke statutaire wijziging die zij vragen, is een werknemersstatuut.

Zelfstandige onthaalouders

Onderzoek naar de kosten en opbrengsten van de zelfstandige onthaalouders leert ons het volgende:

- *de meeste zelfstandige onthaalouders hebben de aanvraag gedaan van "gelijkstelling met bijberoep"*. Hierdoor betalen zij minder of helemaal geen sociale bijdragen. Dit betekent dus ook dat deze vrouwen reeds afgeleide sociale zekerheidsrechten genieten van hun partner;
- *de totale maandelijkse opbrengsten zijn zeer ongelijk* tussen de verschillende onthaalmoeders. Meest voorkomend zijn maandelijkse opbrengsten tussen de 300 en 1 200 euro. Van deze opbrengsten moeten de kosten nog afgetrokken worden. De opbrengsten zijn uiteraard volledig afhankelijk van het aantal bezette plaatsen;
- *de kosten voor voeding zijn relatief hoog* en kunnen oplopen tot 398 euro. Deze grote spreiding is te verklaren door het feit dat sommige zelfstandige onthaalouders verwachten dat de ouders zelf de voeding van hun kinderen meebrengen;
- *de gemiddelde winst is laag*, namelijk 541,54 euro per maand. Erg opvallend zijn de grote verschillen in de winstgevendheid tussen zelfstandige opvanggezinnen. Dit is omdat deze onthaal-

moeders ook zeer verschillende doelstellingen hebben: sommigen zien het enkel als een bijberoep en combineren dit met de opvoeding van de eigen kinderen. Anderen zien het echt als een hoofdberoep en dito inkomen. Maar ook hier weer stellen we grote verschillen vast. Het break-even punt ligt al op 0,77 (zie figuur 1). Dit betekent dat in het algemeen zelfstandige onthaalouders bij een gemiddelde bezetting van 0,77 winst noch verlies maken. Dit is zeer laag, en betekent dat zij al zeer snel winst kunnen maken. Maar om te kunnen spreken van een behoorlijke winst, moet men een hoge bezetting kunnen realiseren.

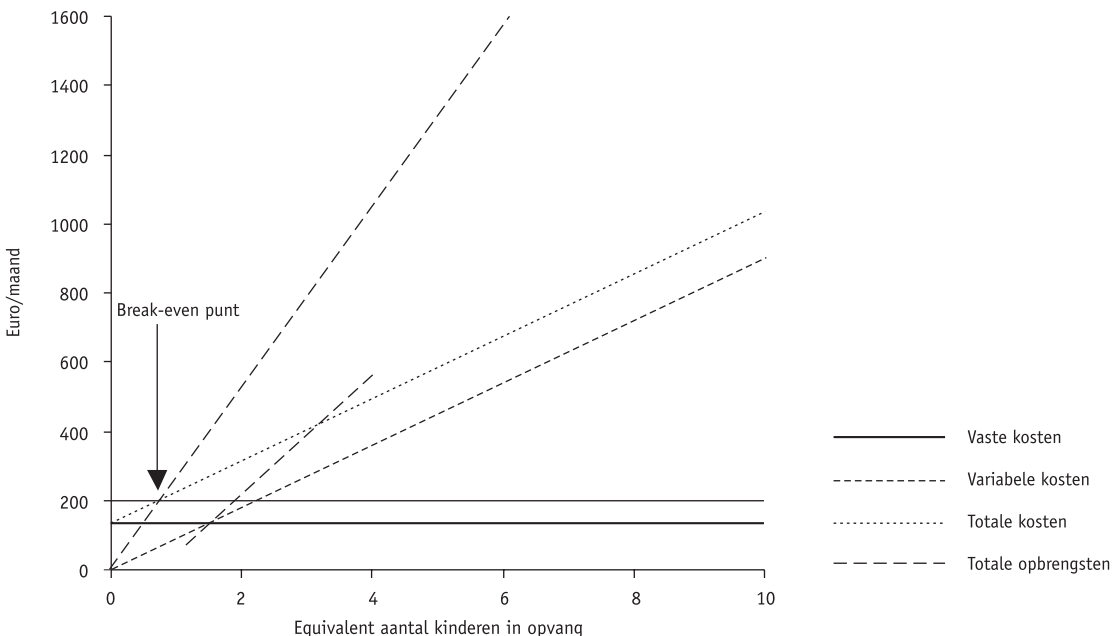
Conclusie

Onthaalmoeders behoren tot het zogenaamde adaptieve type of het anderhalfinkomengezin. Om het beroep aantrekkelijk te maken moeten de verdiensten omhoog en is een minimaal sociaal statuut aangewezen.

Een mogelijke piste is enerzijds het statuut van zelfstandige. Dit kan echter alleen slagen indien kandi-

Figuur 1.

Verband tussen kosten/opbrengsten en aantal kinderen in de opvang.

daat-onthaalmoeders ondersteund worden voor het maken van een businessplan, het afhandelen van de administratie en dergelijke meer. Zelfstandige onthaalmoeders slagen er immers in om zeer snel winst te maken, op voorwaarde dat ze voldoende kinderen opvangen. Anderzijds kan een systeem van het verstrekken van kindercheques aan de ouders een oplossing bieden. Het verhogen van de ouderbijdrage is immers niet wenselijk.

Mieke Van Haegendoren
SEIN

Noot

1. Het volledige dossier kan u downloaden via <http://alpha.luc.ac.be/vanhaegendoren/downloads/mdiv042.doc> of u kan het aanvragen bij: SEIN/LUCUniversitaire Campus, 3590 Diepenbeek, sein@luc.ac.be, 011/26.86.74.

Bibliografie

- Hakim, C. (2000). *Work-lifestyle choices in the 21st century*. Londen.
- Michielsens, M. (ed.) (2003). *Steunpunt Gelijke kansenbeleid. Jaarboek 1*. Leuven.
- Visser, J. (2002). The first part-time economy in the world: A model to be followed? *Journal of European Social Policy*, 1, 24-38.